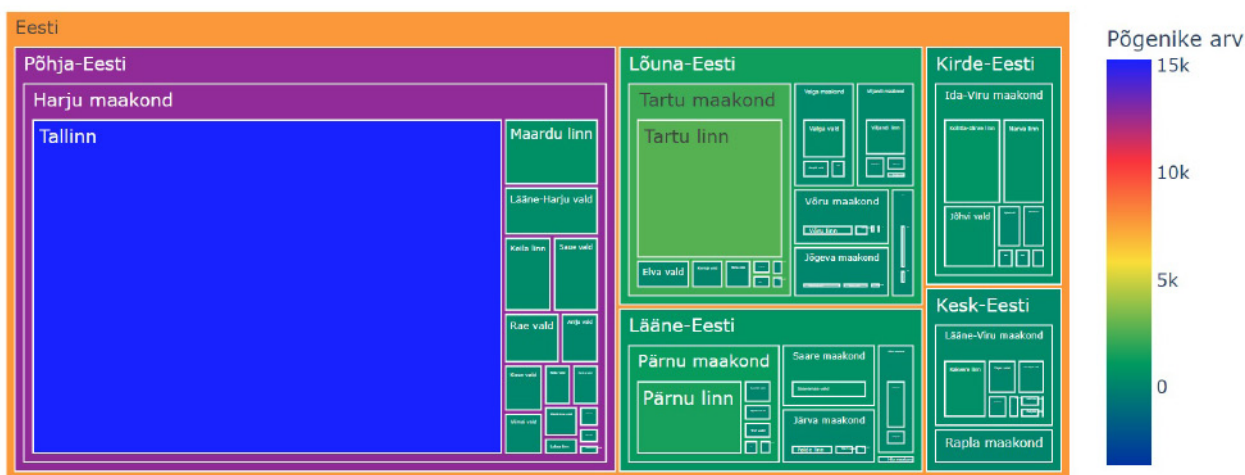

Omavalitsuste koormus Ukraina sõjapõgenike vastuvõtmisel

Sõja algusest alates on Eestis elukoha registreerinud suurusjärgus 32 000 inimest. Elukoha registreerinud põgenike jaotus võrreldava suurusega omavalitsustes on küllalt erinev. Keskmiselt moodustavad põgenikud 1,5% omavalitsuste rahvastikust, kuid kui 24 omavalitsuses on osakaal alla 1%, siis üheteistkümnes omavalitsuses

moodustavad põgenikud kolm või enam protsenti rahvastikust. Keskmisest kõrgema sõjapõgenike osakaaluga, kuid keskmisest madalama tulukusega ja teenustasega omavalitsustel on keerulisem pakkuda uutele elanikele tarvilikke teenuseid ja seeläbi toetada uute elanike kohanemist ja Eesti ühiskonda lõimumist.

Joonis 1. Elukoha registreerinud Ukraina sõjapõgenikud piirkonna järgi, veebruar 2023. Allikas: Sotsiaalkindlustusameti andmed

Venemaa kallaletung Ukrainale suurendas Ukraina päritolu rahvastiku sisserännet Eestisse. Alates sõja algusest kuni käesoleva aasta veebruari lõpuni on sõjapõgenike vastuvõtu ja infopunktide andmetel Ukrainast Eestisse sisenenud kokku 122 554 sõjapõgenikku, kellest lahkunud on 55 792 ja Eestisse jäänud 66 762 inimest (Sotsiaalkindlustusamet).

Ukraina põgenikest on Eestis elukoha registreerinud suurusjärgus 32 000 inimest. Elukoha registreerinutest suurem osa ehk ligi kaks kolmandikku elab suuremates omavalitsustes – Tallinnas, Tartus ja Pärnus.

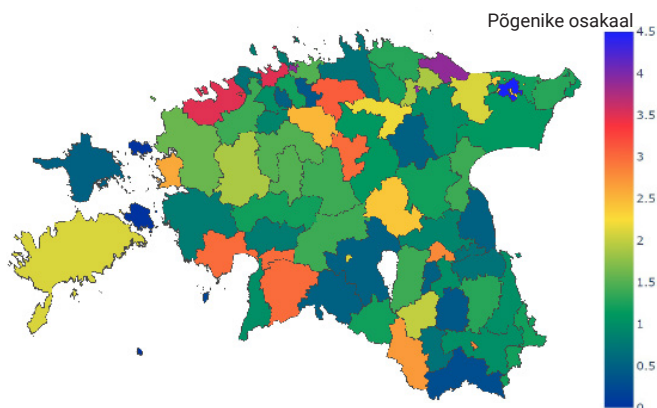
Järgnevalt vaatame, millistesse omavalitsustesse on sõjapõgenikud elama asunud. Arvestades omavalitsuste suurust ja avalike teenuste pakkumise võimekust, saame anda hinnangu, millised omavalitsused kannavad suuremat koormust põgenike vastuvõtmisel ja vajaksid seetõttu rohkem abi ja tähelepanu.

Elukoha registreerinud põgenike jaotus võrreldava suurusega omavalitsustes on küllalt erinev.

Saabunud sõjapõgenikud moodustavad umbes 2,2% Eesti rahvastikust. Üle kõikide omavalitsuste varieerub põgenike osakaal oluliselt, moodustades keskmiselt 1,5% omavalitsuste rahvastikust. Kolm ja enam protsenti omavalitsuse rahvastikust moodustavad sõjapõgenikud üheteistkümnes omavalitsuses. Samas 24 omavalitsuses on elama asunud põgenike osakaal väike, jäädes alla 1% rahvastikust.

Suhteliselt kõige enam on elukoha registreerinud sõjapõgenikke Jõhvi vallas, kus nende osakaal rahvastikust on 4,5%. Peaaegu neli protsenti (täpsemalt 3,9%) on sõjapõgenike osakaal ka Viru-Nigula vallas, Maardu ja Rakvere linnas.

Omavalitsuste rahvaarvu mõjutas 2022. aastal lisaks sõjapõgenike saabumisele ka sündimus ja suremus ning muu sise- ja välisränne. Suurema elukoha registreerinud sõjapõgenike arvuga omavalitsustes rahvaarv tervikuna üldiselt suurenes, kuigi on ka neid omavalitsusi, kus see vähenes (näiteks kuigi Saarde vallas on elukoha registreerinud ligi 130 põgenikku, siis rahvaarv vähenes 2022. aastal kokku

Joonis 2. Elukoha registreerinud Ukraina sõjapõgenike osakaal rahvastikust omavalitsuse järgi, %
Allikas: Sotsiaalkindlustusameti ja Statistikaameti andmed

umbes 110 inimese võrra). Suurema põgenike osakaaluga omavalitsustest kasvas rahva arv kõige enam Maardu linnas (5,8%), Keila linnas (4,2%) ja Lääne-Harju vallas (2,7%). Jõhvi vallas, kus sõjapõgenikud moodustasid 4,5% rahvastikut, suurenes rahvaarv kokku 2,1%.

Ühiskonna lõimumist ja sidusust iseloomustab elanikkonna õiguslik staatus, täpsemalt kodanike osakaal piirkonnas. Maardu linn ja Jõhvi vald on suure elukoha registreerinud sõjapõgenike osakaaluga omavalitsused ja samas väikese Eesti kodanike osakaaluga omavalitsused. Samas sõjapõgenike lisandumine nendes piirkondades tervikuna Eesti kodanike osakaalu rahvastikus oluliselt ei muutnud. Sealhulgas Maardu linnas ja Jõhvi vallas kodanike osakaal iibe ja rände tõttu vähesel määral isegi tõusis – Maardu linnas 59,3 protsendilt 60,8 protsendini ning Jõhvi vallas 69,5 protsendilt 70 protsendini.

Elukoha registreerinud põgenike jaotus võrreldava toimetugevusega omavalitsustes on samuti väga erinev.

Omavalitsuse toimetugevus, mis koosneb tulukusest ja avalike teenuste pakkumise tasemest, on tähtis tegur sõjapõgenike vastuvõtmisel ja lõimumisele kaasaaitamisel. Järgnevalt vaatleme sõjapõgenike jaotust Eestis omavalitsuste teenustaseme ja tulukuse järgi.

Omavalitsused, kus elukoha registreerinud sõjapõgenike osakaal ületab 3% omavalitsuse elanikkonnast, on keskmiselt tulukad¹ ja üle keskmise teenustasemega². Siinjuures, kuigi ka Maardu linn ja Jõhvi vald on keskmiselt tulukad ja omavalitsuste hindamiskriteeriumite järgi vähemalt keskmise teenustasemega, siis nende omavalitsuste elanikud hindasid 2021. aasta küsitlusuuringus keskmiselt madalamalt üldist rahulolu elukeskkonnaga³.

Küllalt kõrge sõjapõgenike osakaaluga on ka Võru linn (2,8%), Valga vald (2,7%), Kohtla-Järve linn (2,4%), Loksa linn (2,3%), Tapa vald (2,2%) ja Lüganuse vald (2,2%), mis samas tulukuse järgi on üksnes toimetulemise tasemel ning, välja arvatud Võru linn, pigem alla keskmise teenustasemega omavalitsused.

Eristub aga ka omavalitsuste kogum, mis on pigem hea tulubaasiga ja teenuste tasemega, kuid kus elukoha registreerinud põgenikud moodustavad kuni protsendi omavalit-

suse rahvastikust. Nii näiteks on neli omavalitsust – Harku, Viimsi, Saku ja Kambja vald –, kus rahvaarv on üle kümne tuhande, tulukus ja teenustase on kõrge ning elanikest 90% või rohkem hindab kõrgelt rahulolu elukeskkonnaga, kuid kus on elukoha registreerinud üksnes umbes 110 kuni 170 põgenikku omavalitsuse kohta.

Lisaks tulukusele ja teenustasemele võib põgenike vastuvõtmise võimekust mõjutada ka rahvaarvu vähenemine. Nii mõneski tulukas omavalitsuses rahvaarv 2022. aastal võrreldes 2021. aastaga vähenes, kuid samas ka elukoha registreerinud sõjapõgenike osakaal rahvaarvust oli väike, so kuni 1%. Näiteks Muhu ja Hiiumaa vallas vähenes rahvaarv vastavalt 9% ja 14%, samal ajal kui neis valdades elukoha registreerinud sõjapõgenikud moodustasid elanikkonnast alla 1%.

Kokkuvõte

Ukrainast saabunud sõjapõgenike vastuvõtmine ja neile sobiva elukoha pakkumine sõltub paljudest teguritest. Sealhulgas, kuid mitte ainult, omavalitsuse rahvaarvust ja rahvastiku koosseisust, sotsiaalmajanduslikust arengust ja omavalitsuse kui haldusüksuse tugevusest.

Keskmisest kõrgema sõjapõgenike osakaaluga, kuid keskmisest madalama tulukusega ja teenustasemega omavalitsustel võib olla suurem väljakutse pakkuda uutele elanikele tarvilikke teenuseid ja seeläbi toetada uute elanike kohanemist ja Eesti ühiskonda lõimumist. Teisalt, kõrgema tulukusega ja teenustasemega omavalitsustel, kuhu on seni elama asunud rahvaarvuga võrreldes keskmisest vähem sõjapõgenikke, võib olla suurem võimekus vastu võtta ja lõimida saabunud uussisserändajaid.

Tavapäraselt on uussisserändajad küllaltki mobiilsed, ränates vajadusel riigi erinevate piirkondade vahel. 2022. aastal oli täheldatav, et mõnes omavalitsuses elukoha registreerinud põgenike osakaal kord suurenes ja siis jälle vähenes, mis samuti osutab sellele, et põgenikud liikusid algselt vastu võtnud omavalitsusest teise omavalitsusse. Sealhulgas näiteks põgenike vene keele oskus ja vene keelt eeldavate töökohtade rohkus eelkõige venekeelsetes omavalitsustes võis olla sellise siserände teguriks.

¹ Omavalitsuse tulukus iseloomustab omavalitsuse omatulusid ja maksutuluseid, kuid mitte tasandus- ja toetusfondi tuluseid. Vaata lähemalt minuomavalitsus.ee ja <https://riigiraha.fin.ee/>.

² Minuomavalitsus.ee veebilehel hinnatakse kohalike omavalitsuste avalikke teenuseid 9 suuremas valdkonnas, hõlmates omavalitsuse vastutuse osas valitsemist, haridust, elamumajandust, liikuvust ja ligipääsetavust, sotsiaalkaitset, kultuurispordi, vabaaja võimalusi, tervist ja turvalisust, keskkonda ja kliimat. Vaata lähemalt: <https://minuomavalitsus.ee/metoodika/hindamismetoodika#miks-just-sellised-h>.

³ 2020. aastal viis Statistikaamet ja Rahandusministeerium läbi kohalike omavalitsuste elanike rahulolu-uuringu, milles küsiti elanikelt hinnangut kohaliku omavalitsuse elukeskkonnale ja teenustele. Elukeskkond ja teenused hõlmasid liikumisvõimalusi ja ühistransporti, rohealade ja avalike alade piisavust ja ligipääsetavust, õhukvaliteeti, müra, jäätmekorraldust, arhitektuuri ja miljööd.

Viited:

Sotsiaalkindlustusamet jagab värsket statistikat Ukraina sõjapõgenike saabumisest Eestisse, sealhulgas elukoha registreerimisest. Vaata lähemalt: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/asutus-uudised-ja-kontakt/praktiline-teave/statistika#ua-stat>.

Minuomavalitsus.ee veebilehelt leiad sadade kriteeriumite kaudu süstematiseeritud ülevaate kohalike omavalitsuste teenustasemest 18 valdkonnas. Metoodikast loe lähemalt: <https://minuomavalitsus.ee/metoodika/hindamismetoodika#miks-just-sellised-h>.

Statistikaameti kohalike omavalitsuste töölaualt leiab täiendavat sotsiaalmajanduslikku statistikat omavalitsuste järgi. Vaata lähemalt: <https://juhtimislaud.stat.ee/et/piirkondlik-statistika-3/kogu-est-1>.